

ULTIMA ESPERANZA BOOKS

Operation Zodiak

Ett europeiskt epos framställt av
Per Fole

ISBN: 978-91-981942-2-7

© Per Fole

Stockholm 2014

Bild omslagets framsida: Konstantinopel 1850 • <http://www.constantinople.org.uk>
Bild omslagets baksida: sultan Abdülmecid I • <http://tarihtenanekdotlar.blogspot.se>

Utgiven av Ultima Esperanza Books
www.ultimaesperanzabooks.se

När ilskan växer, tänk på konsekvenserna.

Konfucius

INNEHÅLL

1. En tidningsnotis
2. Uppfostrans frukter
3. Inför avresan: James
4. Ur Sir Basils resejournal 16 april
5. Mellanstatlig irritation
6. Avsked från Trittelbach
7. Ur Sir Basils resejournal 17 och 19 april
8. Tankar om en kristlig fred
9. Ur Sir Basils resejournal 23 april
10. Historisk dialektik
11. Brev till Sara från Mary 18 april
12. Brev till Mary från Sara 20 april
13. Brev till Sara från Mary 22 april
14. Brev till Mary från Sara 24 april
15. Uppbrott från Doprymolova
16. Stara Zagora 24 april (morgon): James
17. I bergen
18. Ur Sir Basils resejournal 24 april
19. Morgon vid Bosporen
20. Värvningsarbete
21. Odiplomatisk konfrontation
22. Det nya Rom
23. Per aspera ad astra
24. Brev till Mary från Sara 6 maj
25. Brev till fru Irene Doukas
26. Självhärskares bekymmer
27. Om nyttan av skepsis
28. Europa lystrar
29. Mottagandet i Yali Beilid
30. Ett nålsöga att passera
31. De utvalda samlas
32. Möten med F
33. Uppladdningen börjar
34. Träning i äronautik
35. Lord Stilton-Grange – förrädare?
36. Brev till Mary från Sara 9 maj
37. Ignatius

38. Mera träning. Brev till Mary från Sara 12 maj
39. Omvårdnad
40. Basaren
41. Ett tal i Beyoglu
42. Operation Zodiak: målet
43. Operation Zodiak: strategin
44. Röster, frågor
45. Två brev 21 maj
46. En propagandasatsning
47. Proklamationer i omlopp
48. Sultanens tack
49. Tre kloka kvinnor
50. Om att kunna bestämma sig
51. En annan majdag
52. En dag av väntan: den 28 maj
53. Diskussioner inför slutfasen
54. Avgörandet närmar sig
55. Startläge intas
56. Från teori till praktik
57. Att förhindra en katastrof
58. Ett anbud
59. Uppåt och framåt
60. På Hippodromen
61. Orolig vandrare
62. Hur det gick för Erebos
63. När vinden får styra
64. Till svars inför osmanerna
65. Brev till Mary från Sara 30 maj
66. F ger sig av
67. Konfrontation på Deukalion
68. Indebetou
69. Från Troja till Konstantinopel och vidare
70. Återblick i Dolmabahce
71. Vid Rhen
72. Brev till Mary Lukas från James 3 juni
73. Hur det gick sedan

ETT PERSONGALLERI

Basil Stilton-Grange, oberoende brittisk gentleman i närheten av de fyrtio

James Cox, footman och allt i allo

Gundebert von Bismarck, yngre släkting till Otto med samma namn

Broder Ignatius, italiensk jesuit

Hugue de Bigarre, pensionerad extralärare i matematik och logik

Mrs Mary Lukas, yngre syster till Basil Stilton-Grange

Miss Sara Steele, oberoende ung dam och god vän till Mary Lukas

Boris Fedorovitj Knugashvili, till åren kommen rysk godsägare

Sven Johansson, uppsalastudent på villovägar i Europa

Irene Doukas, änka efter den grekiske frihetskjälten Nikeforos, Lord Byrons förtrogne

Kaspar Chalimov, aktiv ledamot av Centrala Arbetsgruppen för Operation Zodiak

Franz Althoff, ballongexpert

F – karismatisk ledare för Operation Zodiak

Abdülmeceid I (1823 – 1861), sultan av det osmanska riket

Reschid Pascha, storvesir och sultan Abdülmeceid I:s närmaste rådgivare

Necip Hicran, brittisk väninna till Sara Steele, av turkisk börd

Jean-Pierre Moreau, fransk journalist

Robin al-Nuruk, en skum typ

Ett antal andra, mer eller mindre betydande personer

Händelserna i den följande berättelsen utspelas i den gränzon där alla historiska skildringar hör hemma: ett område, där det möjliga, det antagna och det enbart verkliga ingår ständigt skiftande allianser.

Ett budskap för Europa

1. En tidningsnotis

I samma ögonblick som min footman James vid frukosten överräckte mitt som alltid ångande, nystrukna exemplar av husorganet, *The Times*, daterat torsdagen den 31 mars 1853, visste jag att tidningen i dag innehöll något speciellt, som skulle komma att få en avgörande betydelse för mitt fortsatta liv.

Det är svårt att säga vad det egentligen var som fick mig att så tydligt känna denna förvissning. Var det någonting i James själva överräckande av avisan eller någon liten min i hans annars helt kontrollerade ansikte, något kring mungipan, gick den lite upp eller rent av ner? Jag måste tillstå att jag ej vet svaret.

Jag är en man av denna världen och förslösar ogärna min tid på spekulationer kring det övernaturliga och mystiska. Sådant lämnar jag med varm hand åt våra poeter och andra skönandar med diverse skumma intressen och ambitioner. Och dock! Där satt jag vid mitt frukostbord och den trogne James stod framför mig liksom väntande. I vanliga fall lämnar han rummet när frukosten är serverad och tidningen överlämnad, men jag minns så tydligt att han stod kvar vid bordet, dröjande, väntande på vad? I vanliga fall hade jag väl tittat upp på honom och något spetsigt ställt frågan huruvida det var något mera, något oklart, något litet problem som uppstått som fick honom att dröja sig kvar. James vet mycket väl hur jag vill ha det, att jag vid frukostbordet föredrar att vara ensam och i stillhet en stund inför dagens utmaningar och det brusande Londonlivet.

Efter att ha ögnat igenom tidningens innehåll i stort brukar jag börja min läsning med Letters to the Editor och det var där jag fann det:

Konstantinopel åter till kristenheten; Gud vill det, Europa vill det, Imperiet kräver det. Jag tar befälet. Du följer!

För ovanlighetens skull fanns även en bild, visserligen mycket otydlig, men dock en bild föreställande ett skäggigt ansikte och ett finger som pekade mot läsaren med texten: "He needs you!"

Ansiktet var på något sätt välbekant. Dess uttryck var både ve-modigt och uppfordrande. På huvudet sågs en krona, inte en vanlig kungakrona, utan en kejsarkrona. Jag tror att många med mig genast kände igen den som avbildades: den bysantinske kejsaren Justinianus, som på 500-talet e. Kr. tillsammans med sin handlingskraftiga maka Theodora återställde mycket av rikets gamla glans.

Till artikeln var bifogad en adress i Konstantinopel som läsaren ombads skriva till.

Så kom det sig att jag, så fort jag avslutat min frukost, beställde in mina skrivdon och skyndsamt författade ett brev, som den flinke James avlevererade på poststationen i god tid redan före lunch. Behöver jag nämna att jag antagit utmaningen: att inom Västerlandets ram erövra det bysantinska riket åter!

2. Uppfostrans frukter

Nej, mitt svar hade inte krävt någon eftertanke värd namnet. Att skriva brevet hade sannerligen varit lättare än att åstadkomma de epistlar, som omständigheterna med längre eller kortare mellanrum tvingar mig att rikta till mina mer välbesuttna släktingar på den bördiga landsbygden i Essex, Sussex och på senare tid tyvärr också Wessex.

Svaret var så självklart för mig därför att årtusendens historia vädjade till mig via den slagkraftiga annonsen med sina djärva, många kan tycka dumdristiga, formuleringar. Den appellerade till djupa men halvt glömda instinkter i min ännu inte - vill jag tro - helt försoffade själ.

Här om någonsin, hade jag blixtsnabbt känt, gällde det gamla ordet att redan grekerna hade visat vägen för oss västerlänningar. Visst hade jag många gånger funnit Etons historieundervisning tråkig. Det mesta av den lärdom som mr Grogram slösat på oss skolpiltar hade försvunnit i tidens rymliga brunn. Men en och annan pärla hade stannat i minnet tack vare den i och för sig förkastliga upprepningsmetoden och därefter lyst med förblivande glans. En sådan pärla var det vi fått lära oss om Byzans, grundat av grekerna och i sinom tid förvandlat till Konstantinopel, Österns Stjärna, bålverket mot de asiatiska barbarhorderna.

Där upprätthölls många av de stolta traditionerna från det gamla Rom: en omfattande administration som ingav respekt genom sin ålder och obegriplighet; vördnad för överheten i form av kejsaren, kejsarfamiljen, hovet, armén, övriga centrala och lokala myndigheter, skolväsendet samt religionen; maximal prakt och överdåd vid de många festligheter som höll befolkningen överksam och på gott humör; ett hänsynslöst undertryckande av alla oroligheter och upprorsförsök; en utrikespolitik som lät rikets fiender gå löst

på varandra och på så sätt lämna riket i fred.

Min salig far, Rupert Millborn, Esq., uttryckte ofta sin förkärlek för denna statsvetenskapliga modell. Om honom kan sägas att han bröt sig fram i sin egen bransch, bryggeriväsendet, med en energi som inte motsvarades av de framgångar den moraliskt sett varit värd. Han fann en viss kompensation genom att under sin efter konkursen väl tilltagna fritid läsa historieböcker, som hyllade forn- och medeltida framåtanda på ärans fält. Där insöp han en stark beundran för kejsar Konstantins månghundraåriga skapelse.

De intresseområden som min far i övrigt satte högst var öl och pengar. Av den senare varan återstod inget sedan han slagit vantar- na i bordet. Att han skrev över Stilton Grange på mig, när han såg vartåt boksluten pekade, var inget större bevis på pekuniär välvilja. Det var en avkrok nere i Kent, en liten namnlös sommarstuga bara. Men han var stolt över att äga en bit mark, och hade namngivit den med ett visst överdåd. Avsikten med gåvan var att fogden nu inte längre skulle komma åt tillgången samtidigt som den på så sätt skulle stanna i familjen.

Min far visste lika litet som någon annan vilka skatter som låg gömda på ägor. Men en arkeologvän till mig kom några år senare på besök, blev intresserad och ville börja gräva. Jag hade inget att förlora och lät honom hållas. Sensationen var snart ett faktum. Här låg det jaktstott, där medeltidskungen Johan utan land tillbringade det mesta av sin tid när han inte var upptagen av att förfölja sin bror Rickard Lejonhjärta eller skriva under *Magna Carta*. De arkeologiska fynden tydde på att kungen under sina besök på det lilla men exklusiva slottet umgicks med en eller, mer troligt, flera av sina konkubiner. Stilton Grange förklarades snabbt som ett ovärderligt historiskt minne av nationell betydelse.

Om min far eller jag hade haft friska pengar, hade vi själva kunnat göra Stilton Grange till södra Englands största turistmål. Av någon anledning är folk som besatta i medeltiden. Men upptäckten kom först efter konkursen, så varken han eller jag hade ju vid det tillfället de resurser som skulle ha krävts.

Litet nytta fick jag i alla fall av stället när jag donerade det till kronan. Tacket kom i form av den titel, som jag ibland kanske inte helt oförtjänt använder mig av.

Min far hyste en hemlig dröm för min framtid (drömmen var visserligen inte så hemlig, eftersom han brukade återge och utförligt uttolka den för mig och mina systrar vid middagsbordet). Den gick ut på att jag inte skulle bli någon ryggradslös lantjunkare, utan föra vidare det bysantinska väldets anda genom att som officer vid kavalleriet eller ingenjör vid något sapperregemente systematiskt utsprida de nedärvda idealen.

Hans försök att övertyga mig om välsignelserna med en sådan vädjobana skulle visa sig förfelade. En arvtants oväntade död möjliggjorde för mig att efter fullbordade studier betrakta skeendena i världen med den relativa objektivitet som medges av en årlig ränta på 500 pund och en avsaknad av alla samhällsplikter. Men mr Grograms och min faders utläggningar hade mot förmodan lämnat intryck, som dröjde kvar hos den lille även sedan han blivit stor.

Det var därför med en glädje blandad med lättnad som jag kastade handsken i form av ordern till James att avlägsna sig i riktning mot poststationen för att där avlämna det ominösa brevet. En sådan försändelse är inte bara ett stycke påklottrat papper, den är en positiv handling, en akt av moral och heder.

*

Jag har erhållit ett meddelande från vår uppdragsgivare med följande lydelse:

Bäste herre!

Det gläder oss mycket att Ni antagit vår utmaning och önskar delta i vår ädla mission. Må Herren stå oss bi!

Yppa intet! Spionen lägger pussel! Förrädare kan finnas där man minst anar det. Ni får information under färden. Vår organisation följer Er färd och vakar över Er. Frukta intet!

F

3. Inför avresan: James

Två veckor har nu, den 14 april, förflutit sedan min herre, Sir Basil, såg annonsen i *The Times* och besvarade densamma. Det har varit en hektisk tid för såväl min herre som för min egen ringa person. Dock kan jag inte neka till en känsla av stilla fröjd, när jag i all ödmjukhet kan berömma mig av att ha, visserligen i liten mån, bidragit till det stora äventyrets möjliggörande och förverkligande genom det finansiella bidrag som jag kunnat bistå projektet med, efter att ha gjort ett inte så obetydligt uttag av mina små besparingar. Glädjen att kunna vara till gagn för min herre är för min del mera värd än mitt bankkonto trots att det lilla kapital som jag förfogar över är tillkommet genom många års slit och vedermödor. Men en högre känsla binder mig till Sir Basil efter nästan tjugo år i hans tjänst. Han är inte alltid stadd vid full kassa, men ändå en riktig gentleman, som det är en ära för mig att tjäna så länge mina krafter står mig bi.

Den något brydsamma finansiella situationen, som jag tyvärr måste tillstå att Sir Basil, trots mina diskreta antydningar, kanske inte helt har klar för sig, tycks på något märkligt sätt ha förbättrats efter min herres ovanligt många besök på sin klubb, där åtskilliga medlemmar har mer än de behöver för livets uppehälle. Jag kan inte neka till att jag fruktar de konsekvenser som detta kan få i framtiden och beklagar det lättsinne som min herre ofta visar i förhållande till de ekonomiska realiteterna.

Men bort detta. I skrivande stund står nu sju av min herres kofertar samt min egen väska packade och klara. Biljetterna och alla resehandlingar finns i min portfölj och nere på The Strand ser jag redan genom fönstret vagnen rulla fram – vagnen som skall föra oss mot för mig helt okända trakter i ett Europa som jag aldrig ens

drömt att få se och möta. Jag har suttit uppe större delen av natten och räknat våra tillgångar, kontrollerat färdhandlingarna och sett över packningen så att intet skall fela. Jag måste tillstå att en känsla av oro nog har funnits i min själ, men också en stark förväntan. Min herre däremot har tagit det hela med sedvanligt lugn. Hans sömn har varit lång och god och vid frukostbordet var allt som vanligt: te och English breakfast, bläddrande i *The Times* och en kortare konversation med mig angående väderleksutsikterna. Vi har också tagit adjö av Maggie i köket som inte kunde hålla tillbaka sina tårar. Sir Basil fick vara henne behjälplig med en liten näsduk, vilket gjorde henne både glad och tacksam.

– Nu får Maggie ha hela våningen för sig själv medan vi är borta, tröstade han vänligt den goda kvinnan och så bar det iväg.

4. Ur Sir Basils resejournal 16 april

Arras 16 april 1853

Det har varit en ganska angenäm färd från det att vi lämnade London med vagn på morgonen. Ett milt duggregn föll när vi rullade söderut genom det behagliga sydengelska landskapet i riktning mot Dover. James hade som vanligt skött det praktiska på ett utomordentligt sätt och vi kunde nu njuta av vår färd. Dock måste jag tillstå att James föll i sömn redan innan vi passerat Sevenoaks. Han är ju inte så resvan, den trogne mannen.

Vi krossade The Channel, och i Calais väntade en ny diligens. Det uppstod en ordväxling kring vår packning när vårt resesällskap, en fransk herre och en betydligt yngre kvinna med pigga och nyfikna bruna ögon, protesterade mot att vårt bagage tog för mycket plats. Men det hela löste sig genom en smärre ekonomisk transaktion.

Efter en lättare måltid for vi genom ett platt och intetsägande nordfranskt landskap och anlände till Arras i kvällningen. Vi har nu intagit en bedrövlig måltid på det lilla värdshuset där vi bor över natten. Den franska maten är som bekant närmast oätlig. Fransmannen inmundigar de mest egendomliga saker såsom grodor, sniglar och ostron. Han äter stekt biff som är i det närmaste rå och till detta serveras okokta grönsaker. Det hela sköljs ner med en myckenhet av surt rödvin som gör de redan pratsamma ännu pratsammare. Jag lyckades dock få i mig lite skinka, ägg och kokt potatis och en öl, som visserligen serverades kall men ändå var något sänär drickbar. Även James fick sig lite mat ute i köket och verkade nöjd, men som tidigare nämnts något trött. I morgon fortsätter färden vidare österut.

5. Mellanstatlig irritation

– Det är en förolämpning, en skandal – ett grovt övertramp, som hotar de diplomatiska relationerna mellan våra länder!

Det var biträdande tredje envoyén på den osmanska ambassaden i London, shejk Ali ibn-Abdullah Özkök, som talade. Han hade på order från högsta ort uppsökt det engelska utrikesdepartementet på King Charles Street för att under sträng sekretess framföra den osmanska protesten mot *The Times*, som föregående dag publicerat den flammande appellen för ett korståg mot Konstantinopel.

Shejk Alis motpart var andre registratören på departementskansliet, den unge och lovande Edward FitzFox. Närvarande var också den stora tidningens tjänstgörande notischef Bill Smithers, som snabbt kallats till platsen. Shejk Ali fortsatte:

– Jag kan bara hoppas att allt beror på något misstag. Kanske har någon underordnad på *The Times* redaktion glömt att han måste få klartecken från sina överordnade. Kanske har någon humorist i tidningens typografkår velat roa sig och sina kolleger med ett så uppseendeväckande och osannolikt inslag som detta. Under alla förhållanden kräver jag för min statschefs, mitt lands och hela den osmanska intressesfärens räkning en omedelbar dementi av den löjeväckande, och kanske just därför så djupt skadliga notisen. Vi kräver också en oförbehållsam, offentlig ursäkt för misstaget; gäller det något mer än ett misstag, kan jag inte svara för följderna.

– Bara lugn, käre shejk..., svarade FitzFox; ursäkta mig om jag inte uttalar Ert namn. Då skulle Ni bara bli ännu mer upprörd. Jag ber Er betänka tiden och omständigheterna. När lever vi, var lever vi? I den hittills mest framskridna av alla epoker, den tidigviktorsianska, i ett land som aldrig förr nått så långt som nu. Tryck-, tyck-, tanke- och yttrandefriheten tillhör våra ömt omhuldade na-

tionalklenoder, frukten av seklers kamp för frihet och rättvisa. Var skulle landet stå, om vi föll för frestelsen att vika för yttre tryck?

Andre registrators starka vädjan till shejk Ali föll inte i god jord. Shejken grep åter ordet.

– Ert svar oroar. Ni talar som en idealist, Ni vill framstå som en förkämpe. Men var brukar den verkliga dekadensen, den sanna korruptionen återfinnas, om inte just bakom de mest putsade fasaderna? Mr FitzFox! Mr Smithers! Visa Er som ärans män och säg mig; hur mycket rent guld utväxlades för att publicera denna diaboliska textmassa? Tiotusen? Hundratusen? Nå?

– Vet hut! svarade Smithers; vad vi tar in och inte tar in avgörs i enlighet med ett regelverk fastlagt enligt beprövad erfarenhet i stat och samhälle, till sjöss och till lands. Reglerna följs, lojalt och till fullo, av hela vår press. Ni har inte med det att göra.

– Trams! När den gula pressen trumpetar ut uppmaningar till uppvigling, när den bräckliga internationella maktbalansen äventyras har vem som helst all rätt att göra sin stämna hörd i nationernas konsert. Och då inte minst vi osmaner, så orättvist förtalade och ställda i skamvrån av allehanda politiska kannstöpere som säljer sin gunst för pengar! Hur mycket, mina herrar? Hur mycket?

FitzFox sträckte ut sig till sin fulla längd och svarade värdigt:

– Det handlar inte om pengar. Det handlar om säkerhet. Våra in- och utrikes klienter liksom vårt lands tidningsläsare måste kunna känna sig bekväma med vår politiska linje. Och den kan självfallet bara utformas under den fullaste sekretess – och tror Ni, bästa shejk, att den kan upprätthållas om vi delar med oss av vår information till kreti och pleti? Nej, nog nu – *ut!*

– Så mycket för den berömda brittiska tyck- och gästfriheten. Den är inget annat än en täckmantel för kommersialismens och lymmelaktighetens köpta bulvaner. Tack för mig; jag går, men tro inte att jag glömmer!

Shejk Ali lämnade redaktionslokalerna under ett förnärligt mummel.

6. Avsked från Trittelbach

Det var en vacker dag tidigt i april i provinsen Mark Brandenburg i Preussen. Den nyss avskedade kanslisekreteraren GundeBERT von Bismarck promenerade nedslagen omkring i den vackra parken på godset Trittelbach.

Tiden efter avskedet hade varit prövande på många sätt. Lönebortfall. Fästmon *putz weg*. Vänkretsen krympte påtagligt. Hans mor, änkenåden Regilinde, f Stritterkampff, hade i olika former och upprepade gånger uttryckt sitt missnöje med den yngste sonens brister. Varför hade hon inte avslöjat dessa för honom själv så okända brister redan före avskedet, undrade han. Då hade det kunnat undvikas.

GundeBERT var alltför väluppfostrad för att tala högt. Någon kunde ha hört honom och trott att han var galen. Men hans kroppsspråk och de spridda ord han lät undfalla sig på sin stråt bildade fragment, som den initierade kunde lägga samman till en förhållandevis klar bild av hans tankegång. Den löd:

– Det är inget roligt, det här. Ännu är det långt kvar till våren, och det susar så ödsligt i de kala trädköpparna. Jag räknade ju igenom budgeten gång på gång, gjorde vad jag kunde. Hur kunde jag hjälpa att nollan kom i fel kolumn? Det tränade vi aldrig på i bokhållarskolan.

Men nu är det som det är. Jag vill inte skämmas. Sett i det stora hela var det en småsak, men revansch det vill jag få. Som en Bismarck kan man inte gå omkring och bli utskrattad.

Och tänk att aldrig få bli inbjuden till onkel Otto mer. Det brukar vara stora kalas, och han är ju så släktkär. Han ska få vara stolt över mig, så något måste jag göra.

Men vad skulle han göra?

I samma ögonblick stannade postdiligensen till vid grindstugan vid infarten till parken. Den skulle avlämna dagens post. Gundebert, som befann sig i närheten, styrde tankspritt stegen mot grindstugan för att se vad diligensen hade medfört i nyhetsväg. För att förströ sig satte han sig på bänken utanför grindstugan och bläddrade sig fram i veckans nummer av *Schwarzbauerische Wochen-Geschichte*. Denna publikation ägnade de lokala begivenheterna sitt största intresse, men införde också ibland, tidsmedvetet, nyheter från yttervärlden. Numret innehöll en notis om *The Times* nu herostratiskt ryktbara appell den 31 mars.

Notisen var ett kort referat, men tillräcklig för att få Gundebert att rysa till av något som var på en gång häpnad, fasa, förundran, förtjusning och hopp. Han anade svaret på den fråga som han nyss ställt. Men han måste få närmare information, och framförallt adressen, som inte nämndes i artikeln.

Han gick upp till slottet och in till änkenäden, och meddelade utan att vänta på svar att han måste till Berlin. Han tog på sig sin tjänsteklädsel från utrikeshandelsdepartementets kansli. Den hade en halvt militär utformning, något som passade honom väl i hans nya sinnesstämning. Han gick rak i ryggen till stallet för att sadla sin tåliga favorithäst Fleiss.

Så bar det av i sporrsträck mot Berlin. Där skulle Gundebert finna rätt exemplar av *The Times*, med appellen i sin kompletta form. Han skulle svara på den. Han skulle vänta. Han skulle förbereda sig.

7. Ur Sir Basils resejournal 17 och 19 april

Strasbourg 17 april 1853

Frankrike är verkligen ett land som vi briter har svårt att förstå oss på. Så har det varit ända sedan hundraårskriget, och Napoleon gjorde inte saken bättre med sina löjeväckande försök till kontinentalblockad av Storbritannien och sina fruktlösa krig mot oss. Men det finns även andra skäl för en sann brittisk patriot att mistro vår sydliga granne. Jag syftar naturligtvis då på fransmannens oberäknelighet. Hur skall man kunna lita på ett folk som inom loppet av några årtionden gör revolution och störtar sin sedan urminnes tider av Gud tillsatta överhet och skapar kaos och förvirring i hela Europa. Nej, tacka vet jag då den brittiske medborgaren som, hur enkel och fattig han än må vara, vet sin plats i samhället och är trogen sin drottning och det brittiska imperiet.

Efter två dagars resande på dammiga franska vägar har vi nu nått staden Strasbourg i Alsace där befolkningen klokt nog talar en tysk dialekt fastän man är fransmän. Staden gör också ett betydligt bättre intryck än de tråkiga platser vi passerat under vår resa. Med sina kanaler, sin präktiga katedral och sina medeltida korsvirkeshus är den en angenäm överraskning och jag har till yttermera visso njutit en ovanligt välsmakande måltid bestående av korv, fläsk och surkål i Rieslingvin och därtill elsassiskt öl, som, måste jag tillstå, bryggarson som jag är, var mycket välgjort.

James och jag färdas tillsammans med en något till åren kommen fransk herre med vaxade mustascher och troligen färgat kol svart hår. Han talar ett slags engelska med fransk satsmelodi som är mycket svårförståelig och dessutom innehåller en myckenhet av franska ord. Han har presenterat sig som monsieur Rênal från Tour och är en stor vän av Frankrike och verkar kunna orera om

dess storhet och märkvärdighet i det oändliga utan att fästa något avseende vid mina tillrättalägganden av hans absurda påståenden. Vid ett tillfälle när han skröt om Napoleons segrar kunde jag inte längre hålla tyst, eller med den brittiske aristokratens stillsamma "is that so" försöka nyansera debatten, utan hörde plötsligt mig själv med hög röst utropa: "The Duke of Wellington!"

Detta yttrande fick mannen att tuga och jag kunde se ett uttryck av gillande i James annars så outgrundliga anlete. Jag måste erkänna att jag var ganska nöjd med att på så sätt ha försvarat den brittiska äran och dagen därpå tog jag mig friheten att för rese-sällskapet redogöra för den brittiska parlamentarismen i teori och praktik. Jag försummade härvidlag icke att nämna vilken betydelse vår drottning Victoria har för vårt samhälles kontinuitet och mentala styrka. Fransosens mumlande om drottningens tyska härkomst förbigick jag med tystnad.

Efter en viss tvekan finner jag det oundvikligt att även säga några ord om den unga damen som färdas i monsieur Rênals sällskap. Är hon madame Rênal eller ej? Att en äldre man gifter sig med en yngre kvinna är ingen ovanlighet, inte minst i ett land som Frankrike med dess tvivelaktiga moral, men jag hade mina dubier angående den unga damens ställning i förhållande till monsieur Rênal. Eftersom hon bär en hatt som skymmer pannan och därtill en sjal som täcker en stor del av ansiktet, är det inte helt lätt att uppskatta hennes ålder, men något säger mig att hon inte är så ung som ett ytligt intryck kan ge sken av. Hon är fransyska men säger inte mycket. Vad som i stället gör henne så närvarande är nog blicken i de bruna ögonen som liksom plirar emot den hon ser på. Ja, man skulle nog kunna säga att den gör mer än så. Vid några pauser, då vi stigit ur vagnen har hon dessutom vid upprepade tillfällen liksom av en slump råkat stöta till mig lite, så att våra kroppar kommit i närmare beröring med varandra än vad som kan anses av nöden påkallat.

Salzburg 19 april 1853

Vi har nu tillbringat nästan ett dygn här i Mozarts födelsestad vid floden Salzach. Den österrikiska vänligheten är påfallande och hela

atmosfären andas musik. Pensionatets wienerschnitzel hat uns sehr gut geschmeckt och munkarnas öl enligt urgamla recept och strikta regler gjorde oss gott. Även James, som vanligen är ytterst försiktig med alkohol, fick sig ett rejält stop av den närande drycken.

I pensionatets *Stube* stötte jag på en landsman, en arméofficer Bradford, som när han fick höra att vi var på väg till Konstantinopel kunde upplysa mig om att den redan tidigare turbulenta politiska situationen därstädes ytterligare hade förvärrats. Vår ambassadör Lord Stratford de Redcliffe har haft allvarliga konsultationer med sultanen, men stor ovisshet råder om tsarens avsikter i den turkiska frågan.

Just när James och jag dragit oss tillbaka till våra rum och jag påbörjat mina preparationer inför natten knackade det på dörren. Först svagt, men sedan allt starkare. James hann knappt öppna dörren förrän den franska damen rusade in och storgråtande kastade sig i min famn.

– Hjälp mig, min man försöker mörda mig, skrek hon upprepade gånger och tryckte sig allt hårdare emot mig. Det var synnerligen obehagligt, men James visade sig som alltid vara situationens bemästrare och kunde försiktigt, men bestämt lösgöra mig från den desperata damens ovanligt kraftiga grepp. Efter att av den påpasslige James ha fått ett litet glas cognac lugnade sig damen som utgav sig för att vara madame Rénal högst betydligt och en stund senare drog hon sig tillbaka utan att ha förklarat sig närmare.

8. Tankar om en kristlig fred

Utsikten genom klostercellens fönster var underbart vacker. Mont Blanc och Monte Rosa turades om att glänsa mest. Men broder Ignatius var i denna stund oemottaglig för all skönhet som tävlade om människornas uppmärksamhet. Han lade ner gåsfjädern där han stod vid skrivpulpeten i sin enkla klostercell, och läste igenom vad han just skrivit.

Visst begick bröderna i öster åtskilliga felsteg på sin tid. Riktigt svåra ibland. De tänkte annorlunda, och ibland tänkte de inte alls. Än värre var att de, när de tänkte, oftast tänkte fel. De tänkte kätterskt. Framför allt förstod de inte finessen med treenigheten. Det var något om Den Helige Ande och oblaten, om att de var eller inte var eller kanske borde vara identiska. I den stilen. Varför minns jag inte, om jag ens någonsin vetat det.

Men läran, teorin är en sak. Man kan tvista om ord, men man håller ihop inför trycket från hedendomens övermakt. Därför var det allra värsta att de bröt sig ut ur vår allmänneliga kyrka, vår mer än tusenåriga gemenskap, och gick sin egen väg 1054. Omdömeslöst! Att på det sättet underkänna den Helige Faderns auktoritet... Ett svårt slag mot oss. Men i sista hand var det de själva som drabbades. Finns det någon förlåtelse för deras handlande, är det Herren själv som får stå för den.

Att förmena dem epitetet 'kristna' är kanske att gå för långt. Det kan inte förnekas att de efter sin förmåga spritt Ordet och frälst många själar från den hedniska fördömsen där borta i den civiliserade världens utkanter. Det är vår plikt, ofta tung, att visa överseende med våra kollegers svaghet och enfald, och när muslimerna intog Konstantinopel 1453 hade vi sedan nära nog 400

*är vant oss vid den plikten. Vi beklagade därför händelsen, bad för staden och tog emot de flyende heliga männen i våra välför-
sedda kloster.*

*När så budet om Kontantinopels återgång till den kristna och därmed civiliserade kulturkretsen når oss via den välrenom-
merade The Times spalter, gläder vi oss därför i princip åt den återuppriktelse för våra östliga bröder som nu blir möjlig. Det vill jag verkligen säga, det vill säga för formens skull. Men det vi i själva verket gläder oss åt är det stora fält för vår egen mission som öppnar sig. När trosfienden avlägsnats, erbjuder sig tabula rasa, ett tomt bord där det bara är att duka upp önskad rätt. Otroligt! Inte sedan Napoleon Bonapartes dagar, då den unge fältherren från sin egyptiska utkikspost pekade mot öster, har vi sett sådana oanade perspektiv öppnas för vårt samfund.*

Ignatius suckade. Han hade ansträngt sin stilistiska förmåga till det yttersta, men ändå inte lyckats säga vad han egentligen ville ha sagt. Eller det låg kanske något i vad han skrivit, men det var ändå inte allt han ville säga till fader Bernhard.

Den senare hade varit Ignatius lärare i exegetik och symbolik under hans år i klosterskolan i Gartenbeule, men bar nu den röda kåpan som en av kardinalerna i Vatikanens curia. Hur ofta hade han inte manat den unge hetsporren Ignatius till litet mer fromhet och tolerans mot oliktänkande. "Efterlikna ej blott markens slingrande orm, utan ock skogens milda duva" och "I Herrens hus finnes många boningar" var bara några av de visdomsord Ignatius hade måst lyssna på, sedan han i något föredrag eller någon provpredikan fallit ut i enligt fader Bernhard alltför hätska ordalag mot de otrogna både utom och inom kyrkan.

Men den här gången är allting så annorlunda, filosoferade Ignatius. Anta att återtagandet av den gamla troshuvudstaden lyckades – vilken möjlighet erbjöd sig då inte att i erövrarnas spår sprida fridsbudskapet på ett för en gångs skull effektivt sätt! Man kunde bygga upp det nya från början, med kyrkans urgamla ordning och all dess auktoritet i ryggen. Efter alla dessa år i otrons garn kunde befolkningen inte annat än välkomna sina nya välgörare.